Universitat Autònoma de Barcelona

Dipòsit digital de documents de la UAB

This is the **published version** of the master thesis:

Viñas Martínez, Pau; Blanco-Romero, Asunción , dir. Inseguretat residencial a Barcelona : el cas de Ciutat Meridiana. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, 2021-2022. 31 pag. (1475 Màster Universitari en Estudis Territorials i Planejament)

This version is available at https://ddd.uab.cat/record/268465

under the terms of the license

Inseguretat residencial a Barcelona: el cas de Ciutat Meridiana

Pau Viñas Martínez
Universitat Autònoma de Barcelona
pau.vinmar@gmail.com

Asunción Blanco Romero [Tutora]
Universitat Autònoma de Barcelona

BLANCO ROMERO MARIA ASUNCION - 43425350Q

Signat digitalment per BLANCO ROMERO MARIA ASUNCION - 43425350Q
Data: 2022.07.08 16:22:36 +02'00'

Universitat Autònoma de Barcelona

màster en estudis territorials i planejament

Sobre la revista seleccionada

Nom de la revista: Documents d'Anàlisi Geogràfica (DAG)

Editorial: UAB i UdG. Servei de publicacions

Motiu de selecció: S'ha escollit aquesta revista ja que s'ha observat que és recurrent tractar temes relacionats amb l'habitatge o la bombolla immobiliària, per tant, es considera que un article que, sobretot, tracta la inseguretat residencial, encaixa amb les temàtiques de la revista. També s'ha escollit perquè està compromesa a promoure l'ús del català com a llengua de comunicació científica de les ciències socials.

Normativa per a autors (resum):

1. El text dels articles anirà precedit d'un resum de no més de 150 paraules en català, castellà, anglès i francès i d'un màxim de 5 paraules clau en els quatre mateixos idiomes.
2. Els articles tindran una extensió de 7.000 paraules.
3. El format del text haurà de respectar les normes següents:
    a. Tipus i mida de lletra: Times New Roman 12.
    b. Text a 1,5 espais, excepte les notes a peu de pàgina, i justificat.
    c. Les pàgines aniran numerades al peu a partir de la pàgina del resum, començant per la número 1
    d. Les seccions o apartats del text es numeraran i es titularan en minúscules i negreta.
4. Les citacions hauran de respectar les normes següents:
    a. Les citacions apareixeran en el cos del text i s'evitaran les notes a peu de pàgina l'única funció de les quals sigui bibliogràfica.
    b. Se citarà entre parèntesis, incloent-hi el cognom de l'autor/a, l'any i la pàgina o pàgines citades; per exemple: (Massey, 2005: 73).
    c. Quan a dues obres del mateix autor coincideixi l'any, es distingiran amb lletres minúscules situades darrere de l'any; per exemple: (Massey, 2005a: 97).
    d. Si els autors són dos, se citaran els dos cognoms units per «i»: (Lefebvre i Tremblay, 1998); quan els autors siguin més de dos, se citarà el cognom del primer autor seguit de «et al.» (Ilbery et al., 1995).

5. La llista completa de referències bibliogràfiques se situarà al final del text, sota l'epígraf «Referències bibliogràfiques». Les referències es redactaran segons les normes següents:
    a. L'ordre serà alfabètic segons el cognom de l'autor/a.
    b. El format de les referències respectarà les normes següents:
        i. Llibres: cognom de l'autor/a en versaleta, nom complet de l'autor/a, any entre parèntesis, títol en cursiva, lloc de publicació i editorial.
        ii. Capítols de llibre: cognom de l'autor en versaleta, nom complet de l'autor/a, any entre parèntesis, títol del capítol entre cometes, «A:», autor/a del llibre, títol del llibre en cursiva, lloc de publicació, editorial i pàgines.
        iii. Articles de revista: cognom de l'autor/a en versaleta, nom complet de l'autor/a, any entre parèntesis, títol de l'article entre cometes, títol de la revista en cursiva, volum, número entre parèntesis i pàgines.
        iv. Pàgines web: referència completa de la pàgina consultada i data de consulta entre claudàtors.
    c. S'aplicarà sagnia francesa a totes les referències.
    d. Les referències bibliogràfiques hauran d'incloure els números DOI, en cas que en tinguin d'assignats.
6. Els elements no textuals (taules, quadres, mapes, gràfics, il·lustracions, etc.) que contingui el treball apareixeran inserits en el lloc del text que correspongui.
    a. Aquest elements aniran numerats i amb títol, se n'especificarà la font al peu i se'n farà referència explícita en el text.
    b. Han de ser en blanc i negre.
7. Els editors/es i el Consell de Redacció de Documents d'Anàlisi Geogràfica han acordat afegir-se a les recomanacions de la UNESCO referents a un ús no sexista del llenguatge , i demana als autors i a les autores que les tinguin en compte.

Resum

Aquest article estudia com les dificultats d'accés i permanència a l'habitatge generen situacions d'inseguretat residencial, que afecten negativament a la salut i a les relacions socials de les persones. Per a la realització d'aquesta investigació, s'ha seguit una metodologia mixta de tipus convergent, on s'ha combinat l'explotació quantitativa, amb dades referents a l'accessibilitat a l'habitatge, preus i desnonaments, entre d'altres, amb el treball de camp de tipus qualitatiu, fet a partir d'entrevistes semiestructurades a persones residents al barri barceloní de Ciutat Meridiana. Els resultats suggereixen que una gran part de la població es troba en situació d'inseguretat residencial, que aquesta proporció és encara més gran a un barri com el que s'ha analitzat, i que afecta a la salut mental de les persones i a les relacions familiars. Així també, el treball mostra que les famílies amb menors són les més exposades a la inseguretat residencial.

Paraules clau: inseguretat residencial; habitatge; Barcelona; financiarització; accessibilitat.

Resumen. *Inseguridad residencial en Barcelona: el caso de Ciutat Meridiana*

Este artículo estudia cómo las dificultades de acceso y permanencia a la vivienda generan situaciones de inseguridad residencial, que afectan negativamente a la salud y a las relaciones sociales de las personas. Para la realización de esta investigación, se ha seguido una metodología mixta de tipo convergente, donde se ha combinado la explotación cuantitativa, con datos referentes a la accesibilidad a la vivienda, precios y desahucios, entre otros, con el trabajo de campo de tipo cualitativo, realizado a partir de entrevistas semiestructuradas a personas residentes en el barrio barcelonés de Ciutat Meridiana. Los resultados sugieren que gran parte de la población se encuentra en situación de inseguridad residencial, que esta proporción es aún mayor en un barrio como el que se ha analizado, y que afecta a la salud mental de las personas y a las relaciones familiares. Asimismo, el trabajo muestra que las familias con menores son las más expuestas a la inseguridad residencial.

Palabras clave: inseguridad residencial; vivienda; Barcelona; financiarización; accesibilidad.

Abstract. *Housing insecurity in Barcelona: the case of Ciutat Meridiana*

This article studies how the difficulties of access and permanence in housing generate situations of housing insecurity, which negatively affect people's health and social relationships. To carry out this research, a mixed methodology of convergent type has been followed, where quantitative exploitation has been combined, with data referring to housing accessibility, prices and evictions, among others, with qualitative field work, conducted from semi-structured interviews with people living in the Barcelona neighbourhood of Ciutat Meridiana. The results suggest that a large part of the population is in a situation of housing insecurity, that this proportion is even higher in a neighbourhood like the one analysed, and that it affects people's mental health and family relationships. Likewise, the work shows that families with minors are the most exposed to housing insecurity.

Keywords: housing insecurity; housing; Barcelona; financialization; accessibility.

Résumé. *Précarité du logement à Barcelone : le cas de Ciutat Meridiana*

Cet article étudie comment les difficultés d'accès et de permanence au logement génèrent des situations de précarité du logement, qui affectent négativement la santé et les relations sociales des personnes. Pour mener à bien cette recherche, une méthodologie mixte de type convergent a été suivie, où l'exploitation quantitative a été combinée, avec des données se référant à l'accessibilité au logement, aux prix et aux expulsions, entre autres, avec un travail de terrain qualitatif, mené à partir d'entretiens semi-directifs avec des personnes vivant dans le quartier barcelonais de Ciutat Meridiana. Les résultats suggèrent qu'une grande partie de la population est en situation d'insécurité en matière de logement, que cette proportion est encore plus élevée dans un quartier comme celui analysé et qu'elle affecte la santé mentale et les relations familiales des personnes. De même, les travaux montrent que les familles avec mineurs sont les plus exposées à la précarité du logement.

Mots-clés: précarité du logement; logement; Barcelona; financiarisation; accessibilité.

Sumari

1. Introducció
2. Marc teòric
3. Metodologia
4. Inseguretat residencial a Ciutat Meridiana (Barcelona)
5. Conclusions
Referències bibliogràfiques

1. Introducció

Des de finals dels anys noranta fins a la crisi del 2008, Espanya va experimentar un boom de l'habitatge i la compravenda, conegut com a bombolla immobiliària. Entre el 1998 i el 2007, segons dades del Banc d'Espanya, el parc d'habitatge va augmentar aproximadament en 5,7 milions d'unitats (29,6%) (Hoekstra et al., 2010). Ho va fer descontroladament per abastir la demanda, no només generada a partir de les necessitats reals de la població, sinó que també hi havia una forta demanda per a l'especulació, per disposar d'habitatge com a bé refugi de capital. Això també va anar acompanyat de grans increments en el preu per obtenir més plusvàlua, sense que existís una justificació econòmica, especialment entre l'any 2000 i el 2008, on els preus mitjans augmentaven més del 10% cada any. Aquest creixement fictici va atreure a una major especulació i també a un augment de la construcció on, per tal de poder construir es demanaven nous crédits, portant també a un augment del preu del crèdit. Durant el 2008, quan va començar la crisi, moltes persones i empreses del sector de la construcció no van poder pagar els crèdits, i va esclatar la bombolla. Van caure els preus en un 8,8% i el nombre d'habitatges començats va passar de ser de 616.000 el 2007 a 246.000 el 2008 (Hoekstra et al., 2010).

La política d'habitatge a Espanya, durant molts anys, ha reforçat la tinença en propietat com a mecanisme per garantir l'accés a l'habitatge, i així, també assegurar un sector immobiliari potent i altament rendible (Trilla, 2010). Aquest fet ha limitat el desenvolupament d'un sector de lloguer robust i assequible (Pareja i Sánchez, 2014).

Durant els primers anys de la crisi, moltes persones van experimentar canvis en les seves vides provocats per la pèrdua de la feina o la precarització d'aquesta, conduint-les a una pèrdua de poder adquisitiu. Sobretot per aquelles famílies hipotecades, això les va portar a una possible pèrdua de la llar (Foessa, 2012).

És després de la crisi del 2008 que s'endureixen les condicions d'accés al crèdit hipotecari mitjançant mesures legals que obliguen als bancs per tal que no es torni a produir una situació com la viscuda anteriorment i, com a conseqüència, una part de la demanda es dirigeix al mercat de lloguer (Ortega et al., 2011). La forta demanda i la poca oferta, la financiarització, la turistificació i la gentrificació (en algunes grans ciutats de l'Estat com Barcelona, Madrid o Palma) condueixen a un elevat augment dels preus del lloguer privat, a partir del 2013. A més a més, cal assenyalar que la pràcticament inexistent presència d'habitatge social a Espanya, que representa prop del 2%, converteix el lloguer privat en l'única via legal d'accedir a l'habitatge per a moltes famílies.

L'objectiu principal d'aquest treball és veure com afecta la inseguretat residencial a les persones, partint de la hipòtesi que aquesta inseguretat afecta negativament a la salut mental i física de qui la pateix i a les seves relacions socials. Aquesta inseguretat és provocada pels processos de financiarització, gentrificació i turistificació que pateix el territori, de la mà d'altres problemàtiques com aquelles relacionades amb el mercat laboral. Aquests processos reflexen conseqüències en el territori escollit per analitzar, el barri de Ciutat Meridiana (Nou Barris-Barcelona) que, segons dades de l'Ajuntament de Barcelona, ocupa l'últim lloc del rànquing de 73 barris de la ciutat de Barcelona segons nivell de renda familiar. Tanmateix, és un barri on coexisteixen diferents factors de vulnerabilitat com la pobresa, la precarietat laboral o l'estigmatització, entre d'altres.

Altres objectius de la investigació serien, mostrar la situació de les famílies respecte l'accès i permanència a l'habitatge a escala municipal i metropolitana; fer una comparativa entre Espanya i altres països de la UE al voltant de la situació que es viu al respecte l'habitatge; quantificar els desnonaments a la ciutat de Barcelona i veure quines són les solucions més freqüents.

A continuació s'aborda, des d'un enfocament teòric, la financiarització de l'habitatge i l'efecte de la inseguretat residencial en la salut i les relacions familiars i socials. Al tercer apartat hi consta la metodologia que s'ha seguit per a aquesta investigació, de tipologia mixta, combinant informació de tipus quantitatiu, com l'exploració de dades estadístiques, amb d'altres de tipus qualitatiu, com l'observació participant (assistència a assemblees) o la realització d'entrevistes semiestructurades, que han aportat una informació la qual se li ha volgut donar un paper important en aquesta recerca. Al quart apartat, s'analitza la situació d'emergència residencial que es viu a la ciutat de Barcelona, s'observen aquells factors que influeixen en l'aparició de la inseguretat residencial per a

la població del barri de Ciutat Meridiana i les seves repercussions a escala personal i social. Finalment, es concreten les conclusions de la recerca i es mostren les possibles vies de futur per un treball sempre en desenvolupament donat el dinamisme canviant de la realitat analitzada.

2. Marc teòric

Com ja s'ha assenyalat, els factors que poden explicar els processos de risc de la població resident en un territori en relació a la disponibilitat d'una llar són nombrosos. En grans ciutats com Barcelona, a factors com la financiarització se n'afegeixen d'altres com la gentrificació i la turistificació, donades per la presència d'un sector turístic molt desenvolupat i que afecta directament a totes les vessants de la vida quotidiana dels seus residents. Malgrat tot, donada l'enorme envergadura que pot adoptar treballar tots aquests aspectes, i el fet que el territori analitzat (Ciutat Meridiana) no és objecte directe de processos de gentrificació i turistificació, aquest treball s'ha centrat en aquells que es considera que han incidit de manera crucial com és la financiarització urbana (en part conseqüència dels procesos patits al centre de la ciutat, com efecte rebot) i al seu reflexe en la inseguretat residencial dels residents, com veurem a continuació.

2.1 Financiarització urbana

A partir dels anys vuitanta, amb la implementació de les polítiques neoliberals, el món ha experimentat un procés d'expansió financera sense precedents, que ha accentuat el poder del capital financer i ha permès que tingui una posició hegemònica que genera impactes múltiples sobre les societats i els seus territoris. L'habitatge pateix un procés de financiarització, que en els seus inicis es va basar en la concessió massiva d'hipoteques. Així en els països que havien apostat per un sistema d'habitatge basat en la propietat, com Espanya, l'endeutament domèstic va passar del 24% del PIB el 1980 al 85% el 2007 (FMI, 2022), i el va convertir en una mercaderia per al benefici del sector financer (Gabarre, 2022a). Tanmateix, aquest capitalisme financiaritzat ha fet de les àrees urbanes més grans els seus principals centres on acumular, gestionar i invertir el seu capital (Méndez, 2018).

El negoci immobiliari ha atret part d'aquest capital financer, convertint l'habitatge i els béns immobles urbans en una caixa de dipòsits per a rics, un dipòsit de capital i d'excés

de liquiditat dels mercats emergents i un espai convenient on empreses fictícies guarden els seus diners amb molt poca transparència (Farha, 2017).

La inversió immobiliària mundial, el 2017, va ser un 30% més alta que el 2013, arribant fins als 435.000 milions de dòlars. El preu mig de l'habitatge ha augmentat un 20% en els últims cinc anys i un 63% respecte als inicis de segle (FMI, 2019). L'augment de la demanda, com representarien l'augment de la població, del nombre de llars, del treball o dels ingressos per habitant, no és suficient per explicar aquesta tendència expansiva, sinó que cal tenir en compte les estratègies dels actors financers, que converteixen el sòl i l'habitatge en un actiu més del que extreure beneficis, el que contribueix a la creixent mercantilització de la ciutat entesa com a negoci, en detriment de la seva funció social com espai per habitar i relacionar-se (Theodore et al., 2009).

El paper de l'Estat és important. Aquest contribueix a que l'habitatge i el desenvolupament urbanístic siguin alguns dels principals processos que impulsen el capitalisme global contemporani, mitjançant la liberalització dels mercats de capital, hipotecari o del sòl, la no producció d'habitatge social vers el suport fiscal a la seva compra al mercat lliure, la progressiva desarticulació de la capacitat reguladora del planejament urbanístic, la construcció d'infraestructures de suport per a posar en valor noves superfícies, capaces d'atreure la voracitat dels agents urbanitzadors, etcètera (Méndez, 2021).

Cal destacar que la inversió i la producció immobiliària estan sotmeses a oscil·lacions cícliques, on s'alternen períodes d'expansió, amb abundància de capital i facilitat per obtenir el crèdit que generen bombolles especulatives, i moments de crisi, quan el risc pel sobreendeutament arriba als seus límits, es frenen les concessions de crèdit i pugen els tipus d'interès, provocant que es devaluïn els immobles i que s'expulsi a aquells que no puguin pagar el deute. Els bancs i les caixes d'estalvi van ser protagonistes en aquest procés, i el 2007 va explotar la bombolla que s'havia generat, conduint a la posterior crisi, que en el cas de la banca espanyola va suposar l'inici d'un procés de concentració que va reforçar l'oligopoli bancari (Méndez, 2021).

Va ser a partir del 2013, després de que l'economia espanyola toqués fons, que es van incorporar uns nous agents de capital transnacional al mercat immobiliari espanyol, els fons d'inversió. Aquests són societats que es dediquen a gestionar el capital invertit per part de bancs, fons de pensions (majoritàriament estatunidencs), empreses, asseguradores,

institucions públiques o particulars, tant grans fortunes com petits inversors, amb l'objectiu d'obtenir la major rendibilitat possible (Gabarre, 2022b). El capital el dirigeixen a la compra de productes financers o d'actius materials, i en disposen de gran capacitat per comprar immobles sencers, fet que els ha convertit, en pocs anys, en grans tenidors.

El ràpid creixement de l'activitat immobiliària duta a terme pels fons d'inversió es va fer mitjançant la compra de béns immobiliaris a bancs o a la Sociedad de Gestión de Activos Procedentes de la Reestructuración Bancaria (SAREB), ja sigui d'habitatge o de préstecs hipotecaris morosos. En el cas català hi hauria la compra de Cerberus al BBVA i al Banc Sabadell, o de Lone Star a Caixabank, entre d'altres (Gabarre, 2022b). Van adquirir grans promotores que els permeten controlar l'oferta d'habitatge que hi ha al mercat.També han centrat la seva activitat en comprar habitatge social de les administracions, on l'exemple més clar a Espanya és la venta per part del govern actual de la Comunitat de Madrid de 3.000 habitatges socials al fons voltor Azora - Goldman Sachs.

En ocasions, trobem els anomenats fons voltor, que tot i que moltes vegades s'utilitzen com a sinònims, es concentren en la compra concreta de deute de les administracions, empreses, bancs... del que consideren que el cobrament serà complicat. Els fons voltor ho aprofiten, compren el deute a preus molt baixos, esperen al seu cobrament i van a litigi per cobrar el valor complet del deute arribat el moment.

En aquest entramat també hi juguen un paper important les Societats Anònimes Cotitzades d'Inversió Immobiliària (SOCIMI), que són societats d'inversió que es dediquen a la compravenda i lloguer de béns immobles. Aquestes, des del 2012, tenen un tracte fiscal favorable, ja que queden exemptes de pagar l'impost de societats i compten amb una bonificació del 95% en el de transmissions patrimonials i actes jurídics documentats (Vives i Rullán, 2014). Aquest tracte fiscal favorable el van aconseguir per les pressions que la European Property Real Estate Association (EPRA)[1], va exercir sobre els governs europeus perquè eliminessin aquest impost a les SOCIMI a tot Europa (Hernández, 2012), a excepció d'Àustria i Dinamarca (Gabarre, 2022b).

[1] EPRA: lobby que representa els interessos de les immobiliàries europees que cotitzen a la borsa i d'on són membres les immobiliàries, consultores, bancs d'inversió i companyies d'assegurances més poderoses de tot Europa.

El resultat ha estat que els fons d'inversió, voltors, i les SOCIMI s'han fet amb un gran nombre d'immobles en pocs anys, on el màxim exponent és Blackstone, el major arrendador d'Espanya (Gabarre, 2019). Aquest procés mostra també una elevada dependència de la trajectòria, i és que algunes característiques de la reactivació posterior al 2013 són resultat del cicle anterior i mostren la vigència de les dinàmiques d'acumulació per despossessió que Harvey va popularitzar per referir-se a aquest tipus d'estratègies, ja el 2007.

A la reactivació del mercat de lloguer residencial i a l'encariment de preus se li han sumat els petits arrendadors privats, que han estat beneficiats per l'impuls alcista promogut pels grans tenidors, juntament a la proliferació dels allotjaments turístics que competeixen per l'ús del sol en el espais centrals de nombroses ciutats turístiques (Méndez, 2021), com és el cas de Barcelona.

El fet que l'habitatge hagi passat de ser un bé que compleix una funció social, pensat per a que les persones puguin desenvolupar la seva vida, a ser un bé de consum i especulació, refugi dels capitals financers globals, fons voltors… que es dediquen a adquirir propietats i especular amb elles, esperant que augmenti el seu preu sense posar-les al mercat, controlant així l'oferta, afecta negativament als barris, que es veuen privats de la vida quotidiana que proporcionen els residents, i a les persones, que pateixen problemes relacionats amb l'accés i la permanència a l'habitatge, generant unes situacions que els acaba afectant negativament a escala personal i social.

2.2 La inseguretat residencial i els seus efectes en la salut i el benestar

L'habitatge és un dels factors que determina la salut de les persones, tant la física com la mental (WHO, 2012). A partir del 2008 la problemàtica de la inseguretat residencial va adquirir rellevància ja que apareix lligada a les condicions de precarietat econòmica i creixent desigualtat social (Deidda, 2015). Aquesta inseguretat es manifesta quan les persones estan en risc de perdre la seva llar, ja sigui per motius financers, per una tinença no estable o perquè el tipus d'allotjament no s'adequa a les normes convencionals o culturals (Campbell et al., 2013). Disposar d'una llar és quelcom completament necessari per a que, en els estàndards actuals de la nostra societat, es pugui gaudir d'unes certes condicions de vida, que permetin tenir estabilitat en àmbits com la salut, el treball o la família, entre d'altres.

Durant l'època Victoriana els higienistes ja en parlaven, relacionant les condicions residencials, com la mala higiene de l'espai públic o l'amuntegament de població, amb els problemes de salut com la tuberculosi (Bonnefoy, 2007). En l'actualitat és acceptada la relació entre habitatge i salut, i la investigació crítica sobre habitatge s'ha centrat en les dificultats dels joves o de les classes populars per accedir a un habitatge, mentre que cada cop guanya més terreny l'anàlisi de la inestabilitat i la inseguretat residencial després de l'accés (López et al., 2020). I és que l'habitatge és el suport material de l'activitat humana, per això no és estrany pensar que la seva mancança vulneri la vida privada i familiar de les persones, la seva llibertat de residència i la seva salut i benestar.

La inseguretat residencial per motius econòmics pot comportar una major probabilitat de presentar problemes de salut mental com la depressió, l'ansietat, l'estrès post-traumàtic i els suïcidis (Bentley et al., 2011). A Espanya, però també a altres països com Suècia, el Regne Unit o EEUU, les persones que han estat desnonades tenen 4 vegades més probabilitats de suïcidar-se en comparació amb la població que no ha patit aquests processos (Mateo et al., 2019).

El fet de patir inseguretat residencial implica no poder planificar la vida, i això fa viure a les persones en una situació que afavoreix sentiments d'incertesa, de por al futur i sensació de pèrdua del control de la pròpia vida (Vásquez, 2020). En una societat occidental, on els processos d'individualització fan assumir a la persona la completa responsabilitat de tenir un sostre (Nettleton i Burrows, 1998), sorgeixen altres sentiments com la vergonya, la culpa, el fracàs personal, la discriminació i l'estigma (Vásquez, 2020). La inseguretat residencial també pot conduir a un deteriorament de la xarxa social i les relacions familiars. El fet de mudar-se per no poder assumir les despeses, habitualment implica també perdre la comunitat i les diferents xarxes que s'han anat construint durant el temps al barri. Pèrdua que, juntament a la situació d'incertesa que viu la població, provoca malestar i desconcert (Solana et al., 2021).

Pel que fa a la salut física de les persones, aquesta també es veu afectada, amb majors taxes de mortalitat prematura, trastorns crònics com la hipertensió i el sobrepès, lesions producte de la violència masclista i maltractament infantil, entre d'altres (Vásquez, 2020). Cal destacar que les afectacions ja comentades respecte la salut i al benestar, afecten majoritàriament a les dones (Observatori DESC, 2020; Reyes et al., 2021).

El fet d'haver de destinar la major part dels seus ingressos a pagar les despeses derivades de l'habitatge provoca que en el moment en que aquestes persones pateixen problemes econòmics, i el conseqüent risc a perdre l'habitatge, prioritzin els recursos i els destinin a aquesta dimensió en detriment d'altres, com per exemple, en alimentació, energia, manteniment de l'habitatge, activitat física, etc. El fet de retallar la despesa d'aquestes altres dimensions acaba afectant negativament sobre la salut de l'individu a llarg termini (Kirkpatrick i Tarasuk, 2011).

Cal fer èmfasi en que les persones que estan en situació de vulnerabilitat, on també s'inclou la possible pèrdua de l'habitatge, tenen una major probabilitat d'adoptar conductes nocives, com el consum d'alcohol, tabac o altres drogues, i d'optar per un model de vida més sedentari, les dietes siguin poc saludables o s'abusi dels psicofàrmacs (Vásquez et al., 2017).

3. Metodologia

Per l'elaboració d'aquesta investigació s'ha seguit una metodologia mixta de tipus convergent, on s'ha combinat l'explotació quantitativa amb el treball de camp de tipus qualitatiu.

L'anàlisi quantitatiu s'ha realitzat mitjançant dades públiques directament accessibles com les de l'evolució dels preus de l'habitatge o dels ingressos familiars, per exemple, i altres que s'han aconseguit gràcies a la cessió de dades per part de l'Observatori DESC, obtingudes a partir de peticions d'informació pública a l'Ajuntament de Barcelona. Concretament s'han utilitzat dades recopilades pel Servei d'Intervenció en situacions de Pèrdua de l'Habitatge i/ Ocupacions (SIPHO) i pel Consorci de l'Habitatge de Barcelona.

Pel que fa al treball de camp de tipus qualitatiu, s'ha combinat l'observació, la participació i les entrevistes semiestructurades a informants qualificats donat els seus perfils com actors implicats. Aquest ha consistit en l'assistència a assemblees de l'Associació de Veïns (AVV) de Ciutat Meridiana i, sobretot, en la realització d'entrevistes a persones que, o actualment o en el passat, n'han format part. Les entrevistes han permès profunditzar en conèixer aquelles experiències personals i sentiments relacionats amb la inseguretat residencial de les persones que viuen o han viscut en algun moment al barri. L'assistència a les assemblees es va dur a terme durant

el mes de gener del 2022, i les entrevistes durant el maig i juny del mateix any. Es va entrevistar a un total de quatre persones, de les quals es fa una primera presentació en aquesta taula resum (Figura 1).

Figura 1. Persones entrevistades.

Nom	**Edat**	**Sexe**	**Tinença**	**Composició de la llar**	**Ingressos mensuals de la llar**	**Nivell d'estudis**	**País de naixement**
Jofre	61	Home	Ocupació	(6) Fill, jove, dos néts menors, parella i ell	1.100€	Grau universitari	Equador
Lorena	35	Dona	Ocupació	(5) 4 fills menors i ella	350€	Fins a 3r d'ESO	Espanya
Florence	37	Dona	Habitació llogada	Habitació (3): ella i dos filles, una menor i una de 18 anys Pis (9): 4 dones i 5 filles	700€	Primària	Nigeria
Geraldin	29	Dona	Ocupació	(3) Parella, fill menor i ella	800€	Batxillerat	Hondures

Font: Elaboració pròpia a partir de les entrevistes realitzades.

Les entrevistes van proporcionar una visió general de la història residencial de les persones en qüestió, segons els seus perfils diferenciats, la seva opinió i vivències respecte el context (com l'augment dels preus de l'habitatge o els efectes de la crisi generada per la COVID-19), quines sensacions els hi genera aquesta situació d'inseguretat, quin impacte ha tingut en les relacions socials i familiars i quina solució esperen al seu problema, entre d'altres. Les entrevistes es van realitzar presencialment a Ciutat Meridiana, prop de la Sagrada Família i a l'Estació de Sants, una d'elles es va fer per via telefònica, i van durar, aproximadament, mitja hora, van ser gravades i transcrites parcialment.

Els perfils seleccionats van estar marcats per diferents edats, sexe, i règim de tinença; tot i així, i com indica el Fili (president de l'AVV), la majoria de persones que van a l'AVV a demanar assessorament, són nascuts a l'estranger, estan ocupant un habitatge i, com es va observar a l'assemblea, són dones. És per això que la majoria de les persones entrevistades també coincideixen amb aquest perfil.

4. Inseguretat residencial a Ciutat Meridiana (Barcelona)

Des de l'Organització de les Nacions Unides (ONU) es va impulsar, el 1948, la Declaració Universal dels Drets Humans. En aquesta s'hi inclou el dret universal a un habitatge digne i adequat (en l'article 25, apartat 1 i en l'article 11 del Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals). Aquest dret no es limita a disposar d'un sostre on resguardar-se. Segons l'Oficina de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides pels Drets Humans, l'habitatge ha de ser digne i adequat per tal que les persones i les famílies puguin viure amb seguretat, pau i dignitat. A més a més, ha d'estar ubicat en un entorn on tots els serveis urbanístics els permeti el ple desenvolupament personal, familiar i veïnal conforme als nivells d'una societat avançada.

4.1. El context europeu

La realitat és que ens trobem en un moment on l'habitatge ja no es considera un dret social o humà, ha passat a ser un bé de mercat, però també un actiu financer, sotmès als fluxos de circulació del capital internacional. Aquest procés ha comportat la desvinculació del valor financer de l'habitatge de les necessitats reals a què dóna resposta.

Des del punt de vista de la satisfacció de les necessitats residencials de la població, l'habitatge és un problema que existeix en tot l'Estat, però que encara es fa més present en una ciutat gran i turistificada com és Barcelona (Donat, 2018). Des de la crisi del 2008, han existit retrocessos molt remarcables pel que fa a la satisfacció de les necessitats residencials de la població. L'increment dels desnonaments i l'impacte que aquests generen a la vida de les persones; l'augment del valor especulatiu i de sector refugi per al capital front al valor d'ús; o el descens de la taxa d'emancipació (Observatori Català de la Joventut, 2017); entre d'altres, en són exemples.

Per mesurar l'accessibilitat a l'habitatge s'acostuma a relacionar la renda mitjana de les llars i els preus mitjans en un territori. El resultat d'aquesta relació és l'esforç teòric d'accés. L'Observatori Metropolità de l'Habitatge assenyala que un 40% de les famílies destinen més del 40% de la seva renda a pagar un lloguer a l'Àrea Metropolitana de Barcelona (AMB) (Sender et al., 2021), percentatge que els estàndards europeus anomenen "taxa de sobrecàrrega" (Eurostat, 2022), on s'inclouen també altres despeses associades com les de la comunitat, assegurances, taxes municipals i subministraments. Això s'explica perquè la població que es troba en els quintils d'ingressos més baixos són els que viuen majoritàriament de lloguer i, precisament, en aquests quintils hi ha una

major afectació de les despeses de l'habitatge (Trilla, 2014). A la Unió Europea (UE) aquest percentatge entre els llogaters és del 24% (Roma, 2021).

Si es mira el total de la población de l'AMB, i no només els casos dels llogaters, aquesta xifra és del 18%, similar al de la mitja espanyola l'any 2020 (16,9%). Tal i com selecciona Gabarre en la seva comparativa de 2022, es poden veure agrupacions en tres categories il·lustrades per Espanya, Alemanya, Regne Unit, Àustria i França. Com es pot veure en la Figura 2, aquests països tenen taxes de sobrecàrrega ben diferenciades.

Figura 2. Comparativa de taxes de sobrecàrrega, 2020.

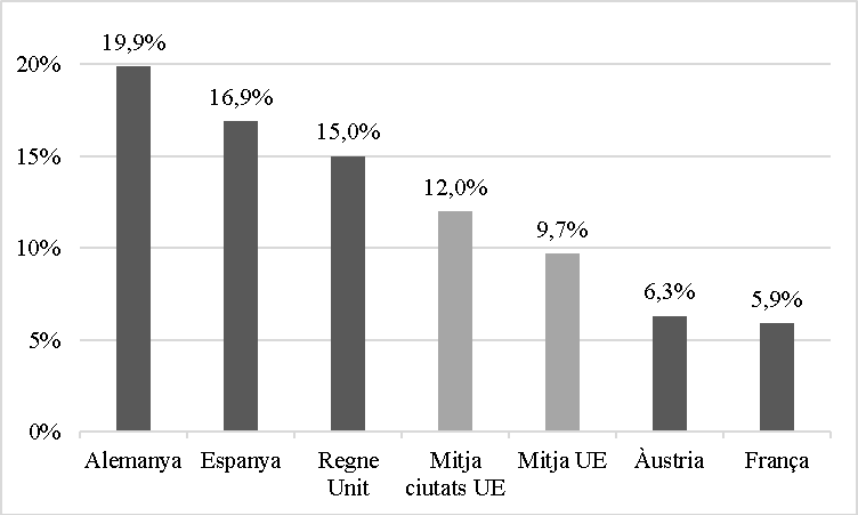

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Eurostat, 2020 i de Gabarre, 2022.

Gabarre destaca al primer grup el cas espanyol amb l'opció històrica adoptada per l'endeutament i la propietat, mentre que en l'actualitat s'ha convertit en un sistema mixt de propietat, on es controla l'endeutament hipotecari i es fomenta el lloguer sense protecció, amb un 1,63% d'habitatge social (1,60% en el cas de Barcelona) mentre que altres estudis com el del Ministerio de Transportes, Movilidad y Agenda Urbana del 2020 afirma que arriba fins al 2,5%, mentre que la mitjana dels països de la UE és del 9,3%. L'espanyol seria un sistema similar al de països com Irlanda o Grècia. El segon grup el formen el Regne Unit i Alemanya, que després de la Segona Guerra Mundial van tenir grans plans d'habitatge social però que a partir dels anys vuitanta els van anar suprimint. Alemanya disposa d'un 5% d'habitatge social i el Regne Unit d'un 17%. L'últim grup el formen sistemes com els de França i Àustria, on es van mantenir els grans plans d'habitatge social, tot i l'ofensiva neoliberal, i els han estat enfortint els últims anys. França disposa d'un 17% d'habitatge social i Àustria d'un 24%. D'aquesta manera, es pot

observar com aquests últims països, on s'ha preservat els plans d'habitatge social, la taxa de sobrecàrrega és més baixa.

Existeix una diferència considerable amb la població de l'AMB que està pagant una hipoteca, ja que el percentatge de sobrecàrrega d'aquesta estava, el 2020, en un 16% (Trilla, 2022). El 2011 era d'un 31,5% (Donat, 2018). Aquest canvi es deu a que gran part de la població que el 2011 es trobava en situació de sobrecàrrega, o ha estat desnonada o es va veure obligada a vendre l'habitatge, i a que les hipoteques concedides a partir d'aquella data ho han estat a població més solvent.

Recentment la Comissió Europea, a través de l'Eurostat, ha decidit no comptabilitzar en aquesta taxa de sobrecàrrega les quotes de les hipoteques, al considerar-les com a inversió. Només computa els interessos per al càlcul de la sobrecàrrega (Roma, 2021). Aquesta decisió provoca que l'estadística europea subestimi la taxa de sobrecàrrega, sobretot per aquells països que han optat per un sistema d'habitatge basat en l'accés a la propietat mitjançant l'endeutament (Gabarre, 2022b).

Per garantir el dret a l'habitatge és necessari tenir polítiques públiques que vagin en la direcció d'augmentar el parc d'habitatge assequible i, per tal que això sigui possible, es necessita que s'hi dediqui finançament. Espanya, però, es troba molt lluny de la inversió mitjana dels països de la UE en matèria d'habitatge. Entre l'any 2000 i el 2019 hi ha dedicat un 0,06% del seu PIB, mentre que la mitjana dels països de la UE és del 0,5% (Donat et al., 2021). Cal remarcar, però, que a partir del 2020, i en gran part gràcies als fons *Next Generation* de la UE i als fons excepcionals per fer front a les conseqüències socials de la pandèmia, l'Estat preveu fer una despesa en polítiques d'habitatge de 3.290 milions d'euros, set vegades més alta que la dels pressupostos de 2018. La Generalitat de Catalunya, que també té competències en habitatge, preveu una despesa en habitatge de 769,7 milions d'euros, aproximadament el doble que la pressupostada el 2020. L'Ajuntament de Barcelona, tot i no disposar de tantes competències ni capacitat econòmica com les altres dues administracions, ha desplegat el Pla per Dret a l'habitatge de Barcelona 2016-2025, que pretén ampliar el parc assequible de la ciutat en 2.115 habitatges d'obra nova (mitjançant una inversió de 300 milions d'euros), i on també s'hi haurien d'afegir aquells immobles obtinguts mitjançant l'adquisició de parc existent o dels programes de cessió (Donat et al., 2021).

4.2. El cas de Ciutat Meridiana

Ciutat Meridiana és un dels 73 barris de Barcelona. Està situat al districte de Nou Barris (vegeu Figura 3) i té una població d'11.152 habitants (0,68% respecte Barcelona), una extensió de 35,50 hectàrees (0,35% respecte Barcelona) i una densitat de 291 hab/ha (Barcelona: 160). El barri és un dels que formen l'anomenada Zona Nord, junt a Torre Baró i Vallbona. Limita amb el municipi de Montcada i Reixac i es troba en una zona de forta pendent. Els seus blocs de pisos en són característics, es van construir en només 4 anys, a partir del 1963, convertint-lo en un dels barris més joves de la ciutat. A la zona en la que es va construir es volia fer un cementiri, tot i que no es va acabar fent ja que es va considerar que era una zona massa humida. Un cop construïts els edificis, els veïns van haver de reclamar els equipaments mínims, com escoles o centres mèdics, alguns dels quals no van arribar fins a una dècada després. El Jofre, veí del barri, considera que Ciutat Meridiana viu una realitat diferent a la que es viu a Barcelona.

> "El barrio no tiene las buenas condiciones de Barcelona, amigos míos me dicen "vives lejos ¿dónde mierdas te has metido?", pero si estoy en Barcelona, "aunque más cerca está Santa Coloma" me dicen. Hay muchas complicaciones, el tiempo de transporte" (Jofre).

Figura 3. Localització del barri de Ciutat Meridiana dins la trama urbana del municipi de Barcelona.

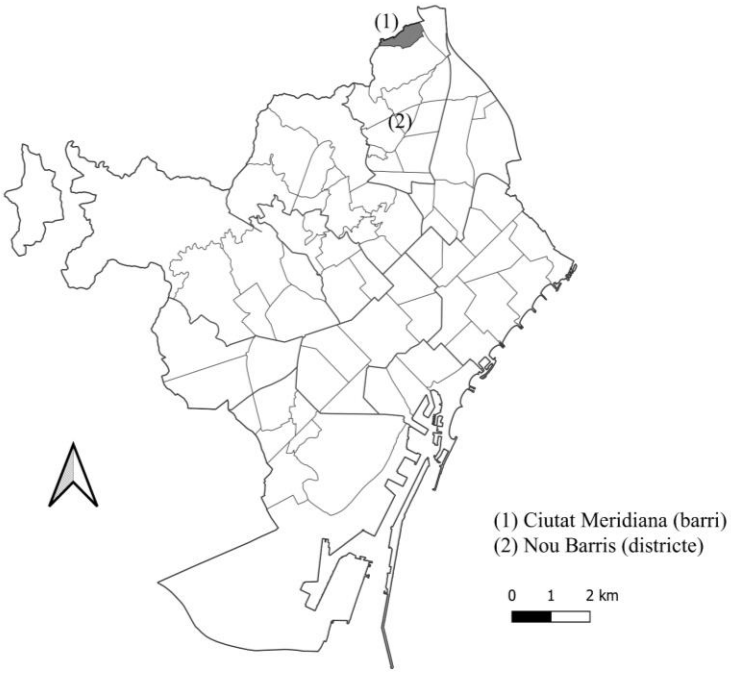

Font: Elaboració pròpia.

Al barri es concentra una gran quantitat de població vulnerable. Segons les dades de l'Ajuntament de Barcelona s'observa que l'atur registrat és de l'11,5%, el doble del de la mitjana de la ciutat, 5,6%. El poder adquisitiu de les famílies és el més baix de la ciutat, amb una renda disponible de les llars per càpita de 10.739€/any, quan la mitjana a la ciutat és de 22.229€/any. Un altre factor de vulnerabilitat és l'alt percentatge de persones nascudes fora del país, que és del 43,89% respecte al 28,95% de la ciutat. Entre aquestes persones nascudes fora del país, hi ha població en situació irregular, la qual es veu abocada a més precarietat que la resta, també respecte l'habitatge.

> "El hecho de no tener papeles complica mucho la situación, los requisitos del alquiler prácticamente te obligan a ocupar, a pagar por una llave" (Geraldin).

Les persones entrevistades no veuen les seves necessitats residencials complertes, i les paraules amb les que més s'hi refereixen són *preocupació, incertesa, estrés, por* i *vulnerabilitat*. Mentre que quan es refereixen a la possibilitat de disposar d'un habitatge de forma segura i no tenir aquest problema ho fan amb altres com *estabilitat, felicitat* i *seguretat*.

Davant la possibilitat de ser privats de l'habitatge, a les persones se'ls generen o aguditzen problemes de salut mental, que tenen una major repercussió en els més vulnerables (Solana et al., 2021). Seria el cas de dones soles amb menors a càrrec, per exemple, com la Lorena i la Florence, i de les pròpies menors.

> "Mi hija de dieciocho años tiene depresión, siempre llorando, le afecta que no consigue estudiar, está en casa sin hacer nada. Es una situación muy difícil para ella y para mi" (Florence).

Aquesta inseguretat també afecta negativament a les relacions familiars, es viu amb un nerviosisme constant que altera el funcionament de la llar.

> "Al llegar aquí aumentaron las peleas con mi pareja, aumentó todo y terminamos separados. Esto viene de no tener un techo estable, genera ponerte nervioso, discutir más" (Lorena).

A més a més, cal sumar-li el sentiment de culpabilitat que senten les persones per no poder disposar, amb seguretat, d'un habitatge, i de la pressió que reben per tal d'haver deixat de pagar o estar ocupant. És, en gran mesura, gràcies a la conscienciació i l'ajuda de l'AVV i d'altres moviments socials, que aquestes persones s'empoderen, lluiten per

trobar una solució al seu problema i es deixen de veure com a úniques responsables de la seva situació. Aquestes plataformes de reivindicació, en molts casos, acompleixen una funció assistencial, arribant a substituir a les administracions, i fins i tot a la família.

> "No creo que la culpa de mi situación sea mía, yo antes alquilaba, he cumplido, lo que han cambiado son los precios, las condiciones de alquiler, y el sueldo no aumenta" (Jofre).

Durant el període 2000-2020, a Catalunya, la Renda familiar disponible bruta (RFDB) va augmentar un 33,6%, mentre que el preu mitjà dels habitatges de lloguer ho va fer en un 101,7%, el de compra de segona mà en un 103,7% i el de compra d'obra nova en un 159,3%. Seguint la mateixa dinàmica, la RFDB dels barcelonins va experimentar un creixement del 43,5%, mentre que els preus mitjans dels habitatges de lloguer, de compra de segona mà i de compra d'obra nova s'han incrementat en un 136,3%, 152,1% i 177,8%, respectivament (Donat et al., 2021).

> "Del 2000 al 2013 pagaba, por un piso en Horta-Guinardó, 450€. El 2013 me lo quisieron aumentar a 800€ y no tenía cómo pagarlo. Me fui a Fabra i Puig, dónde pagaba más, 500€, aunque el piso era más pequeño. Cuando se acabó el contrato en 2017 me fui al Carmel, pagaba 650€, me quedé sin empleo y ya no pudimos pagar. Desde 2019 que estamos ocupando en Ciudad Meridiana, no podemos alquilar" (Jofre).

Ell comenta que l'únic problema per llogar no és el preu, sinó també les condicions d'accés, que són excessives. Altres també en fan referència.

> "Piden mucho papeleo, nóminas, a esto se le suma que mi marido no tiene papeles. Es difícil acceder a un alquiler, no solo por el precio" (Geraldin).

Pel que fa a l'evolució dels preus, podem dividir clarament aquest període en tres fases, un període alcista del 2000 al 2007, una recessió entre el 2008 i el 2013 i un nou període alcista posterior (Sender et al., 2021), i que sembla que amb la crisi generada per la COVID-19 es desaccelera.

El primer període alcista es caracteritza per un fort augment dels preus, més alt en el sector de la compravenda que en el del lloguer. En aquest període, els ingressos familiars creixien a un ritme molt menor que el preu de l'habitatge. Tot i així, aquesta diferència entre ingressos i preus es va compensar amb una gran liquiditat dels mercats financers i

per les laxes condicions de finançament, generant així un augment del deute hipotecari de les famílies. Durant aquesta primera fase es va generar una bombolla que a l'explotar a finals del 2007 va generar un període de recessió i l'atur va créixer ràpidament. Va disminuir la demanda d'habitatges i pràcticament no es concedia crèdit, això va provocar que el sector immobiliari frenés l'inici de noves promocions. El preu de l'habitatge va caure juntament amb el poder adquisitiu de les famílies, i moltes es van veure en problemes per afrontar els costos del seu habitatge.

A partir del 2013 va començar la recuperació econòmica, va disminuir l'atur, augmentar els ingressos familiars i el preu dels immobles. Novament, l'augment dels preus no va ser proporcional al dels ingressos familiars i, en el cas de Barcelona, el preus de compra d'obra nova i els del lloguer van superar les xifres del 2007, just abans que explotés la bombolla immobiliària.

Lluny de facilitar l'accés a l'habitatge, la COVID-19 i les seves conseqüències han agreujat encara més la situació. L'any 2020 els ingressos dels barcelonins havien patit una caiguda del 14% respecte l'any anterior, mentre que els preus mitjans havien augmentat en el cas dels habitatges d'obra nova (5,9%) i s'havien mantingut estables en els de segona mà (increment del 0,2%). En el cas del lloguer s'havien reduït un 1,4%. D'aquesta manera, el descens de la RFDB per a la població ha estat deu vegades superior a la baixada del preu del lloguer (Sender et al., 2021).

> "Mi hijo trabajaba, pero con el ERTE del COVID se tuvieron que venir a vivir con nosotros. Él tiene 35 años, mi nuera 40, y no los veo con posibilidad de acceder a un alquiler y menos con opción a compra" (Jofre).

Les despeses excessives destinades a l'habitatge tenen un fort impacte al consum, ja que moltes famílies dediquen la major part dels seus ingressos a aquest tipus de despeses, fent que altres despeses siguin suprimides o posposades. D'aquesta manera es perd gran part de la riquesa de la ciutat, ja que es canalitza cap a unes empreses financers que no paguen uns impostos significatius al territori (Gabarre, 2022). El Jofre ho té clar, per sobreviure, ha de prioritzar en algunes despeses abans que pagar per l'habitatge.

> "A cualquiera le gustaría vivir bien, en condiciones, pero no hay la posibilidad, primero va la comida, yo tengo a mis nietos" (Jofre).

Pel que fa als valors absoluts del preu del lloguer per a l'últim període alcista, a la ciutat, i segons dades de l'Ajuntament de Barcelona, ha augmentat entre el 2014 i el 2021 de 705,73€ a 934,2€ (vegeu Figura 4), arribant als seus màxims el 2019, abans de la pandèmia. Ciutat Meridiana, el barri que s'analitza en aquest treball, es situa per sota, de fet, és el barri amb els lloguers més assequibles de la ciutat, amb uns preus mitjans al 2021 de 527,0€. Proporcionalment, han augmentat lleugerament més que a la mitjana de Barcelona, amb un 34,61% respecte al 32,38% de mitjana de la ciutat. Seria interessant analitzar el període a partir del 2013, però no hi ha dades dels preus del lloguer segons barris per aquell any.

Figura 4. Lloguer mitjà mensual a Barcelona i Ciutat Meridiana, en € (2014-2021).

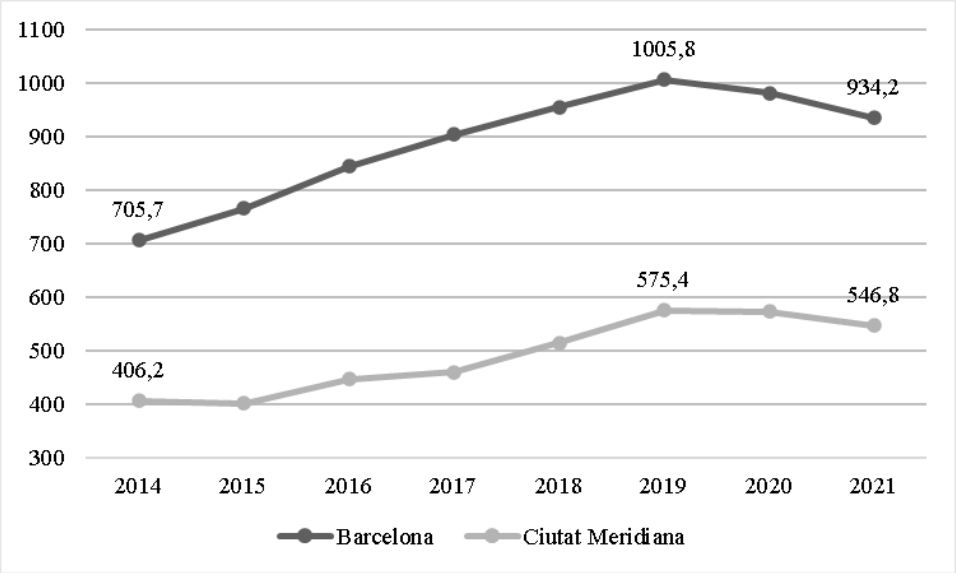

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Estadística i Difusió de Dades. Ajuntament de Barcelona.

Les dades dels preus del lloguer al barri, però, no es corresponen amb el que diuen els entrevistats.

> "¿Los pisos en el barrio? A 800€ el alquiler. Si encontraras uno a 500€ sería un milagro" (Lorena).
>
> "En el barrio los alquileres están de 850€ para arriba" (Geraldin).

Vist això, es plantegen dues possibles hipòtesis que quedaran sense resoldre. La primera seria que hi ha una gran quantitat de lloguers de renda antiga al barri que fan baixar la

mitjana dels preus i, la segona, que les estadístiques de l'Ajuntament de Barcelona no reflecteixen la realitat del barri.

La representació més evident de la inseguretat residencial són els desnonaments. A un veí se li va acudir posar el nom al barri de *Villa Desahucio*, se n'ha arribat a acumular divuit en només vint-i-quatre hores, però aquest nom va acabar desapareixent de les pancartes, ja que a molts veïns no els agradava portar l'etiqueta de pobres (Arderius, 2020).

Segons dades del Servei d'Intervenció en situacions de Pèrdua de l'Habitatge i/ Ocupacions (SIPHO), a Barcelona, hi ha hagut 10.844 desnonaments entre el 2017 i el 2021, sense diferències remarcables entre els diferents anys, amb un màxim de 2.351 desnonaments el 2017 i un mínim de 2.267 el 2021, a excepció del 2020, el primer any de pandèmia, que n'hi va haver 1.668. En certes ocasions, quan l'organització veïnal es proposa impedir un desnonament, la comitiva judicial sol·licita ajuda als cossos de seguretat pertinents per tal de poder executar el desnonament.

> "El desahucio fue muy duro, sobre todo por el niño, es un trauma muy grande. Vinieron más de doce furgonetas de la BRIMO, como si fuéramos unos delincuentes" (Geraldin).

Els principals motius pels que s'han produït aquests desnonaments serien per l'impagament del lloguer o per haver accedit a l'habitatge mitjançant l'ocupació (vegeu Figura 5). Per als últims dos anys analitzats s'observa que el cas majoritari és el vinculat amb l'impagament del lloguer, amb un total de 1.045 desnonaments al 2021.

Figura 5. Tipus de desnonament pels casos SIPHO (2017-2021).

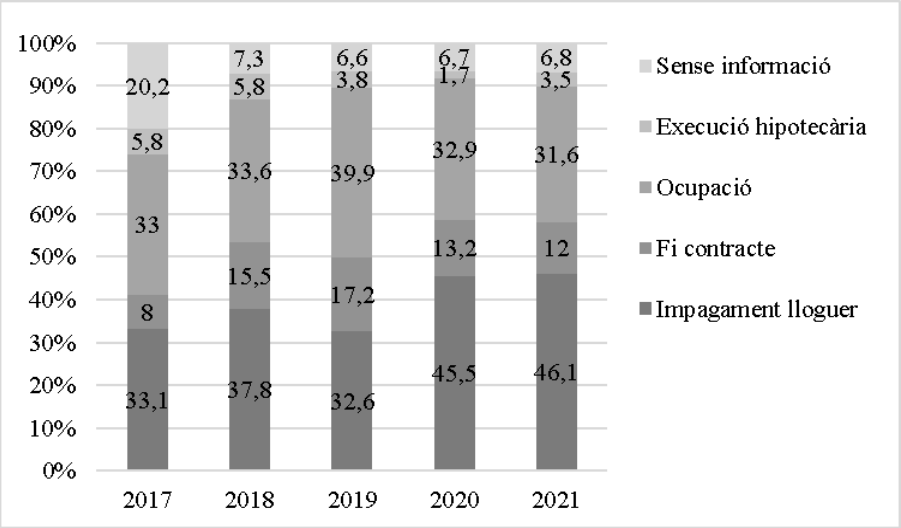

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Ajuntament de Barcelona.

El SIPHO dóna constància de les solucions als casos de desnonament. Del total de 10.844 desnonaments en reporta 9.561 solucions, de les quals el 70,4% s'atribueixen a solucions pròpies (accés al mercat privat, xarxa familiar o social), el 9,3% a l'assignació d'habitatge de la mesa d'emergència o urgència, el 9,2% a recursos habitacionals temporals (pensió, apartament, habitació, etc.), el 4,7% a la mediació amb ajuts, el 3,9% a lloguers socials, l'1,7% a la borsa de reallotjament i 0,9% a la de mediació. El percentatge de lloguers socials és baix, tenint en compte que resulta una solució atractiva per a les persones, ja que poden quedar-se al seu habitatge pagant una quantitat en relació als seus ingressos. És la solució desitjada pel Jofre, la Lorena i la Geraldin, la qual expressa també el desig de no haver de marxar del barri.

> "Estoy acostumbrada a vivir en el barrio, no me quiero ir, me gustaría que me dieran la opción de alquiler social dónde estoy ahora, no quiero volver a hacer trámites, no quiero que mi hijo tenga que cambiar de escuela" (Geraldin).

Caldria veure si les solucions majoritàries, les pròpies, són les més adequades, i si dins d'aquesta categoria es tenen en compte els casos on la solució per a una família és ocupar un habitatge.

> "Si me echan y hay posibilidad ocupo otro piso, estamos ya con la opción B, por si nos desahucian" (Jofre).

L'ocupació és una de les formes més precàries d'accedir a l'habitatge, tant per la inseguretat que representa, la falta de garantia legal, el mal estat en el que es troben molts pisos en el moment de l'entrada o el que implica a nivell de les relacions veïnals. Respecte això últim, les persones entrevistades consideren que, tot i haver experimentat situacions desagradables, reben més suport per part de la gent del barri que no pas rebuig o criminalització.

També caldria tenir en compte la precarietat que envolta als allotjaments temporals, que a vegades s'allarguen en el temps.

> "Cuando nos desahuciaron de Ciutat Meridiana me realojaron en una pensión, durante un mes. Una pensión es lo peor. Estuvimos un mes casi sin comer, solo galletas y leche, no nos gustaba la comida que nos traían, no estamos acostumbradas a la comida de aquí" (Florence).

Quan es pateix inseguretat residencial, ja sigui per tal de reduir despeses o aprofitar un pis en ús, es generen situacions d'amuntegament, empitjorant així les condicions de vida de les persones. La Lorena va estar amb dos fills i la seva parella a casa dels seus pares, durant sis mesos, en una habitació, i comenta que va ser molt incòmode. La Florence es troba actualment una situació similar, tot i que al pis encara són més persones, nou.

> "Estamos las tres en una habitación, tenemos muy poco espacio, nos molestamos sin querer, cuando una quiere encender la luz, la otra no quiere. Yo tengo que ir a dormir temprano por el trabajo, claro, si cada una tuviera su habitación no tendríamos estos problemas" (Florence).

Les persones en risc d'exclusió residencial a Barcelona poden sol·licitar el reallotjament a la mesa d'emergència municipal, tot i que queden exclosos certs tipus de casos, com els de persones en situació irregular o sense residència, exclusió greu tenint en compte que sovint estan en les situacions més precàries. També, per exemple, estar en procés de ser desnonat en situacions d'hipoteca o lloguer o disposar de data fixada de desnonament pels casos d'accés sense títol (ocupació), o veure's privat de l'habitatge habitual legal on es viu per resolució judicial ferma.

Per al període 2016-2021, segons dades del Consorci de l'Habitatge de Barcelona, s'han realitzat 2.284 sol·licituds de pisos de la mesa d'emergència, de les quals el 60,5% han estat estimades i el 39,5% desestimades. Entenent que és el reglament actual qui justifica aquestes desestimacions, i tenint en compte que ja hi ha una gran quantitat de persones excloses de fer aquesta sol·licitud, l'alt percentatge de desestimacions resulta alarmant.

A l'hora d'identificar els perfils que demanden habitatges d'emergència s'observa que el 61,9% són famílies amb menors, de les quals el 47,6% són unitats familiars monomarentals. A més, al 87,4% de les llars acompanyades pel SIPHO hi hauria menors, mentre que la mitja a la ciutat és del 35,9%, fet que demostra el risc al que estan exposats molts menors i les seves famílies.

El temps mitjà d'espera entre la resolució favorable i l'adjudicació de l'habitatge a Barcelona ha augmentat dràsticament, mentre que el 2016 era d'1,6 mesos, el 2021 ha estat de 26,8 mesos, demora que no compleix amb l'objectiu de donar resposta a famílies que es troben en situació d'urgència acreditada.

> “Estamos esperando un piso de la mesa de emergencia, nos dicen que aún nos toca esperar un año, ya llevamos dos. Aguantamos como podemos” (Florence).

5. Conclusions

En relació a l’objectiu centrat en la situació de les famílies respecte l’accès i permanència a l’habitatge a escala municipal i metropolitana, s’ha pogut veure com accedir a un habitatge i romandre-hi presenta cada vegada més dificultats, especialment per la població amb menys recursos. Tant a Catalunya com a Barcelona, els preus de l’habitatge han augmentat més de tres vegades respecte els salaris en el període 2000 - 2020. Des del 2013 els preus de compra i lloguer han augmentat, s’han endurit les condicions d’accés al crèdit i moltes famílies han hagut d’optar pel lloguer, portant-les a destinar-hi una part excessiva dels seus ingressos. Situació que s’ha vist agreujada per la crisi de la COVID-19.

En relació a la quantificació dels desnonaments de la ciutat per als últims cinc anys i les solucions més freqüents per a les famílies després d’un desnonament, ha estat possible només parcialment. L’accés restringit a les dades dels desnonaments atesos pel SIPHO (on no es recullen els totals de la ciutat) fa inviable valorar si es mostra tota la realitat al respecte.

La comparativa de la situació que es viu al voltant de l’habitatge, a Espanya i altres països de la UE, mostra com Espanya, , en comparació a les mitjanes europees de sobrecàrrega, inversió en polítiques d’habitatge o proporció d’habitatge social, es troba en una pitjor situació. Les seves conseqüències es fan més evidents en aquells barris que concentren una gran quantitat de població amb pocs recursos. Aquest és el cas del barri analitzat, Ciutat Meridiana, que tot i formar part de Barcelona viu una realitat diferent.

Per últim, a partir de les entrevistes, s’ha pogut observar com la inseguretat afecta negativament a la salut mental, però no ha estat possible analitzar quina és la relació entre el deteriorament de la salut física i la inseguretat residencial, com es plantejava a la hipòtesi inicial, tot i que hi ha investigacions (Vásquez et al., 2017) amb altres metodologies que sí ho demostren.

Les persones entrevistades han expressat una sensació d’inseguretat comuna, que no es pot fer extensiva a la majoria de la població de la ciutat, però sí que podria representar,

d'una manera semblant, la realitat d'una part de població, tenint en compte la gran quantitat de persones que es troben en situació de sobrecàrrega, sobretot les que viuen de lloguer, i el nombre de desnonaments existents a la ciutat. . Pel que fa a l'afectació envers les relacions socials, s'ha pogut observar que afecta negativament a les relacions familiars, però que pot augmentar positivament el vincle amb el barri i altres persones que estan en una situació similar, en el cas de qui s'apropa a l'associacionisme veïnal degut a la situació en la que es troba.

Cal assenyalar que les dades analitzades apunten que les famílies amb menors i monomarentals són les que pateixen més la inseguretat residencial. En aquesta investigació s'ha donat veu a les mares, però no als infants i adolescents que es troben en aquesta situació, és per això, i per la falta de bibliografia al respecte, que es considera que seria una bona línia per seguir investigant en aquesta direcció.

Referències bibliogràfiques

AJUNTAMENT DE BARCELONA. https://ajuntament.barcelona.cat/estadistica/catala/Estadistiques_per_temes/Habitatge_i_mercat_immobiliari/Mercat_immobiliari/Habitatges_lloguer/evo/tlloge.htm [consulta: 1 d'abril de 2022].

AJUNTAMENT DE BARCELONA. https://ajuntament.barcelona.cat/estadistica/catala/Estadistiques_per_temes/Economia/Renda_i_tributs/Renda_disponible_llars/Anual/T012.htm [consulta: 5 d'abril de 2022].

AJUNTAMENT DE BARCELONA. https://ajuntament.barcelona.cat/estadistica/catala/Estadistiques_per_territori/Barris/Treball_i_teixit_productiu/Atur_registrat/Evolucio/pesatbar.htm [consulta: 15 de juny de 2022].

AJUNTAMENT DE BARCELONA. https://ajuntament.barcelona.cat/estadistica/catala/Estadistiques_per_territori/Barris/Economia/Renda_disponible_llars/T012.htm [consulta: 15 de juny de 2022].

AJUNTAMENT DE BARCELONA. https://ajuntament.barcelona.cat/estadistica/catala/Estadistiques_per_temes/Poblacio_i_demografia/Poblacio/Padro_municipal_habitants/a2021/llocna/llocna05.htm [consulta: 15 de juny de 2022].

AJUNTAMENT DE BARCELONA. https://ajuntament.barcelona.cat/estadistica/catala/Estadistiques_per_temes/Habitatge_i_mercat_immobiliari/Mercat_immobiliari/Habitatges_lloguer/evo/tlloge.htm [consulta: 21 de juny de 2022].

AJUNTAMENT DE BARCELONA. https://ajuntament.barcelona.cat/estadistica/catala/Estadistiques_per_temes/Habitatge_i_mercat_immobiliari/Mercat_immobiliari/Habitatges_lloguer/a2021/tbarris1.htm [consulta: 22 de juny de 2022].

ARDERIUS, Eva (2020). *Una altra Barcelona*. Barcelona, Grup Enciclopèdia Catalana S.L.

BENTLEY Rebecca, BAKER Emma, MASON Kate, SUBRAMANIAN SV, KAVANAGH Anne (2011). *Association between housing affordability and mental health: a longitudinal analysis of a nationally representative household survey in Australia*. Am J Epidemiol ;174(7):753–760.https://doi.org/10.1093/aje/kwr161

BONNEFOY, Xavier (2007). *Inadequate housing and health: an overview*. International Journal of Environment and Pollution, 30(3/4), 411–429. https://doi.org/10.1504/IJEP.2007.01481

CAMPBELL, Iain; PARKINSON, Sharon & WOOD, Gavin (2013). *The housing security consequences of underemployment*. AHURI Positioning Paper, 152, 1-72. Recuperat de https://www.ahuri.edu.au/sites/default/files/migration/documents/AHURI_Positioning_Paper_No152_The-housing-security-consequences-of-underemployment.pdf

DEIDDA, Manuela (2015). *Economic hardship, housing cost burden and tenure status: Evidence from EU-SILC*. Journal of Family and Economic Issues, 36 (4), 531-556. https://doi.org/10.1007/s10834-014-9431-2

DONAT, Carles (2018). *La gentrificació i el problema de l'habitatge a Barcelona*. Papers: Regió Metropolitana de Barcelona: Territori, estratègies, planejament, (60), 114-129. Recuperat de https://raco.cat/index.php/PapersIERMB/article/view/339244/430204

DONAT, Carles; SENDER, Mireia; BOSCH, Jordi; ARCARONS, Aleix; DOMINGO, Guillem i PALOMERA, Alfredo (2021). *State of housing 2021. Catalunya i Barcelona*. Observatori Metropolità de l'Habitatge de Barcelona i Observatori DESC. Recuperat de https://observatoridesc.org/sites/default/files/publication/files/state_of_housing_catalunya-barcelona_2021.pdf

EUROSTAT (2020). Porcentaje de los costes de la vivienda en la renta familiar disponible, por tipo de hogar y grupo de ingresos. *Encuesta EU-SILC*. Recuperat de https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_MDED01__custom_1514507/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=50a09682-7e88-4f27-9e19-125916e1cace

EUROSTAT (2022). *Glosario: Tasa de sobrecarga del costo de la vivienda*. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Housing_cost_overburden_rate

FARHA, Leila (2017). *Informe de la relatora especial sobre una vivienda adecuada como elemento integrante del derecho a un nivel de vida adecuado y sobre el derecho de no discriminación a este respecto*. Nueva York: Naciones Unidas, Consejo de Derechos Humanos, 1-25.

FONDO MONETARIO INTERNACIONAL (2019). *Global Real House Price Index*. Washington: FMI. Recuperat de https://www.imf.org/external/research/housing/

FONDO MONETARIO INTERNACIONAL (2022). *Deuda doméstica en relación con el PIB*. Recuperat de https://www.imf.org/external/datamapper/HH_LS@GDD/ESP

FUNDACIÓN FOESSA (2012). *Exclusión y desarrollo social*. Madrid: Cáritas Española. Recuperat de https://www.caritas.es/main-files/uploads/2018/03/FOESSA-An%C3%A1lisis-y-Perspectivas-2012-Exclusi%C3%B3n-y-desarrollo-social.pdf

GABARRE, Manuel (2019). *Tocar fondo. La mano invisible detrás de la subida del alquiler*. Madrid: Traficantes de Sueños. Recuperat de https://traficantes.net/sites/default/files/pdfs/LEM10_fondos_web.pdf

GABARRE, Manuel (2022a). *El shock inmobiliario en Barcelona*. Observatori DESC. Recuperat de https://observatoridesc.org/es/shock-inmobiliario-barcelona-caracteristicas-generales-fondos-buitre-y-su-llegada-tras-crisis

GABARRE, Manuel (2022b). *Los fondos buitre, una indústria depredarora de las ciudades y de los derechos humanos*. Observatori DESC. Recuperat de https://observatoridesc.org/es/fondos-buitre-industria-depredadora-ciudades-y-derechos-humanos

HARVEY, David (2007). *El nuevo imperialismo. La acumulación por desposesión.* Madrid: *Akal*. Recuperat de http://theomai.unq.edu.ar/conflictos_sociales/Harvey_Acumulaci%C3%B3n.x.Desposesi%C3%B3n_(NuevoImperialismo).pdf

HOEKSTRA, Joris; HERAS, Iñaki i ETXEZARRETA, Aitziber (2010). *Recent changes in Spanish housing policies: subsidized owner-occupancy dwellings as a new tenure sector?* Journal of Housng and the Built Environment, 25, 125–138. https://doi.org/10.1007/s10901-009-9169-6

KIRKPATRICK, Sharon i TARASUK Valerie (2011). *Housing circumstances are associated with household food access among low-income urban families*. J Urban Health ;88(2):284-96.https://doi.org/10.1007/s11524-010-9535-4

LÓPEZ, Julián; BOTELHO, Alda y MÓDENES, Juan A. (2020). *Análisis de la diversidad de la inseguridad residencial: España y los países mediterráneos en el contexto de los regímenes residenciales europeos*. Población y territorio: España tras la crisis de 2008. Colección Salam 3, 47-63. Recuperat de http://hdl.handle.net/10045/115395

MATEO, Inmaculada, MICCOLI, Laura, DAPONTE, Antonio; et al. (2019). *Risk of suicide in households threatened with eviction: the role of banks and social support*. BMC Public Health 19, 12-50. https://doi.org/10.1186/s12889-019-7548-9

MÉNDEZ, Ricardo (2018). *La telaraña financiera. Una geografía de la financiarización y sus crisis.* Santiago de Chile/Barcelona: RIL Editores. Recuperat de https://estudiosurbanos.uc.cl/wp-content/uploads/2020/01/9789560105820-M%C3%A9ndez-2018-La-telara%C3%B1a-financiera.pdf

MÉNDEZ, Ricardo (2021). *Financiarización urbana y burbuja del alquiler en España: tendencias y contrastes en perspectiva multiescalar*. Documents d'Anàlisi Geogràfica, vol. 67/3, 441-463. https://doi.org/10.5565/rev/dag.664

Ministerio de Transportes, Movilidad y Agenda Urbana, DG de Vivienda y Suelo (2020). Observatorio de Vivienda y Suelo. *Boletín especial vivienda social 2020*. Ministerio de Transportes, Movilidad y Agenda Urbana, Secretaría General Técnica, Centro de Publicaciones. Recuperat de https://apps.fomento.gob.es/CVP/handlers/pdfhandler.ashx?idpub=BAW072

NETTLETON, Sarah i BURROWS, Roger (1998). *Mortgage debt, insecure home ownership and health: An exploratory analysis*. Sociology of Health and Illness, 20 (5), 731-753. https://doi.org/10.1111/1467-9566.00127

OBSERVATORI CATALÀ DE LA JOVENTUT (2017). *Estat de la joventut 2016*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Treball, Afers Socials i Famílies. Recuperat de https://dretssocials.gencat.cat/web/.content/JOVENTUT_observatori_catala_de_la_joventut/documents/arxiu/estadistiques/sistema_indicadors/Estat_de_la_joventut_2016_Informe_Sistema_indicadors_joventut_Catalunya_SIjove.pdf

OBSERVATORI DESC (2020). *Emergència habitacional, pobresa energètica i salut. Informe sobre la inseguretat residencial a Barcelona, 2017-2020.* Recuperat de

https://pahbarcelona.org/ca/presentem-linforme-emergencia-habitacional-pobresa-energetica-i-salut-inseguretat-residencial-a-barcelona-2017-2020/

OBSERVATORI METROPOLITÀ DE L'HABITATGE DE BARCELONA (2021). *L'oferta i la demanda d'habitatges de lloguer*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. Recuperat de https://bcnroc.ajuntament.barcelona.cat/jspui/bitstream/11703/123013/1/LAB-Oferta-i-demanda_2021_2TA.pdf

ORTEGA, Eva; RUBIO, Margarita i THOMAS, Carlos (2011). *House purchase versus rental in Spain*. Documentos de Trabajo. Banco de España, 1.108. https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1816329

PAREJA, Montserrat i SÁNCHEZ, Maria T. (2014) *Private rented markets*. Spain, a: KEMP, Peter A. i CROOK, Tony (eds.) *Private rented markets in Europe*. London, Edwar Elgar Press, pp. 71-98.

REYES, Alexia; VÀSQUEZ, Hugo; NOVOA, Ana; GONZÁLEZ, Patricia; PUIG, Vanessa i BORRELL, Carme (2021). *¿Cómo influye la situación laboral en los efectos de la inseguridad residencial sobre la salud?* Gaceta Sanitaria, Volum 35, Edició 1, 60-66. https://doi.org/10.1016/j.gaceta.2019.07.007

ROMA, Moreno (2021) *Housing costs and homeownership in the euro area*. Banco Central Europeo. https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-bulletin/focus/2021/html/ecb.ebbox202101_05~a872597edd.es.html

SALES, Joan (2019). *Especialització turística, gentrificació i dinàmiques residencials en un entorn urbà madur: el cas de Barcelona* [Tesis doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona]. https://www.tesisenred.net/handle/10803/667898#page=1

SENDER, Mireia; DONAT, Carles; BOSCH, Jordi; LÓPEZ, J; GIGLING, Max; HERNÀNDEZ, Raquel; ARCARONS, Aleix; RODRÍGUEZ, I., TRILLA, Carme (2021). *L'impacte de la Covid-19 en el sistema residencial de la metròpoli de Barcelona. 2020.* Barcelona. Observatori Metropolità de l'Habitatge de Barcelona. Recuperat de https://www.ohb.cat/wp-content/uploads/2021/09/Informeanual_2020.pdf

SOLANA, Miguel; ORTIZ, Anna i LÓPEZ, Antonio (2021). *«Me están echando de mi casa». Repercusiones personales y sociales de la inseguridad residencial en Barcelona.* Papers, 106/1, 139-162. https://doi.org/10.5565/rev/papers.2842

THEODORE, Nick; PECK, Jamie i BRENNER, Neil (2009). *Urbanismo neoliberal: la ciudad y el imperio de los mercados*. Temas Sociales, 1-11. Recuperat de http://www.sitiosur.cl/detalle-de-la-publicacion/?PID=3532

TRILLA, Carme. (2010) *Una reflexión sobre el modelo español de política de vivienda*, a: LEAL, Jesús (2010) *La política de vivienda en España*. Madrid: Editorial Pablo Iglesias.

TRILLA, Carme (2014). *Habitatge i estat del benestar a Catalunya*. Revista Econòmica de Catalunya, 69, 109–124.

TRILLA, Carme (2022, 4 de febrer). *El parc d'habitatge que la Regió Metropolitana de Barcelona necessita: Qui el finança? Com es promou?* [Diapositives en PDF].

VÁSQUEZ, Hugo; PALÈNCIA, Laia; MAGNA, Ingrid; MENA, Carlos; NEIRA, Jaime; BORRELL, Carme (2017). *The threat of home eviction and its effects on health through the equity lens: A systematic review.* Social Science and Medicine, 175, 199-208. https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2017.01.010

VÁSQUEZ, Hugo (2020). *La inseguridad residencial. Otra epidemia que amenaza nuestra salud.* Crítica Urbana, 12, 24-28. Recuperat de http://criticaurbana.com/wp-content/uploads/2020/05/CU12.-Hugo-V%C3%A1squez.pdf

VIVES, Sonia i RULLÁN, Onofre (2014). *La vivienda en el tránsito de la reproducción ampliada del capital a la acumulación por desposesión en España*. XII Coloquio y Trabajos de Campo del Grupo de Geografía Urbana (AGE): Territorios inconclusos y sociedades rotas, 1-15. Recuperat de https://www.academia.edu/9506288/LA_VIVIENDA_EN_EL_TR%C3%81NSITO_DE_LA_REPRODUCCI%C3%93N_AMPLIADA_DEL_CAPITAL_A_LA_ACUMULACI%C3%93N_POR_DESPOSESI%C3%93N_EN_ESPA%C3%91A

WHO EUROPEAN CENTRE FOR ENVIRONMENT AND HEALTH (2012). *Environmental health inequalities in Europe.* Copenhagen: WHO Regional Office for Europe. Recuperat de https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0010/157969/e96194.pdf